

Södertörns högskola | Institutionen för lärarutbildning

Kandidatuppsats 15 hp | utbildningsvetenskap C 30 hp | vårterminen 2013

Interkulturell lärarutbildning mot förskola

Lekens betydelse

Förskolläraernas syn på lekens betydelse för barns sociala
utveckling, lärande och miljö

Av: Mia Hellqvist och Eva Tassel

Handledare: Natalia Karlsson

Förord

Detta examensarbete har varit mycket intressant och utökat vår kunskap och synsätt om pedagogers syn är på lekens betydelse. Att utföra denna studie har varit både tänkvärt och givande, men även tidskrävande.

Vi vill tacka förskollärarna som deltagit i vår undersökning och som tagit sig tid för våra intervjuer. Vi vill tacka vår handledare, Natalia Karlsson för den vägledning och hjälp vi fått inför denna studie.

Ett stort tack till våra familjer, vänner som har hjälpt oss att hålla motivationen och glädjen vid liv.

Eva Tasel & Mia Hellqvist

Sammanfattning

Förskollärarnas syn på lekens betydelse för barns sociala utveckling, lärande och miljö

Denna uppsats är en empirisk studie om hur förskolepersonal resonerar och tolkar lekens betydelse för barns sociala utveckling, lärande och miljö.

Vårt syfte med denna fallstudie är att undersöka vad förskolepersonalen på tre förskolor och tre förskoleklasser har för uppfattning när det gäller lekens betydelse. Utifrån vår fallstudie där vi har intervjuat sex förskollärare har vi fått deras tolkningar och syn på leken, lärandet och miljöns betydelse för barns utveckling.

I undersökningen har vi arbetat utifrån kvalitativa metoder och djupintervjuer. Totalt har sex personer på tre förskolor och i tre förskoleklasser intervjuats och det har endast varit förskollärare. Intervjuerna har transkriberats och analyserats i sin helhet.

Resultatet från de sex intervjuerna av förskollärarna visar att det finns många likheter i deras tolkningar av lekens betydelse. Där redovisas deras syn på hur viktig de tycker att leken är och på vilket sätt de använder lek och lärande i förskolan och skolan. Förskollärarnas uppfattning om att miljön är anpassningsbar utefter barns behov samt att den ska vara inbjudande och locka till lek och lärande. I vår studie av förskollärarnas tolkningar är de överens om att de försökte använda leken i så stor utsträckning som möjligt. Det de anser som ett dilemma är all strävan efter mål som skall uppfyllas. Förskollärarna betonar att tiden till lek ofta försummas i och med detta.

Nyckelord: lärande, samspel, lek, pedagog, miljö

Abstract

Preschool teachers view of plays importance for children's social development, learning and environment

Empirical study on how preschool teachers discuss and interpreters the importance of play for children's social development, learning and environment.

Our purpose in this case study is to investigate what perception preschool teachers have at three schools and three preschool classes when it comes to the importance of play. Based on our case study in which we interviewed six preschool teachers, and received their interpretations and views of play, learning and environments for children's development.

In the survey, we have worked on the basis of a qualitative methods and interviews. A total of six people in three schools and in three preschools have been interviewed and all of them have been preschool teacher. The total interviews were transcribed and analyzed in its entirety.

The results from the six interviews show numerous similarities in the preschool teacher's interpretations, when it comes to the importance of play. The outcome present their view on how important they think play is and how the teachers use play by learning in both preschools and schools. The preschool teachers view that the environment is adjustable following the child's needs and that the environment should be inviting and attract children to play and learning. In our study of preschool teachers' interpretations, they agreed that they were trying to use play as much as possible. They considered that the effort to always have to meet up the purpose as being a dilemma. The preschool teachers also call attention to that the children's play got neglected and interrupted because time was never enough.

Keywords: learning, interaction, play, educator, environment

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Intervjuguide.....	2
1.3 Avgränsning	3
2. Metod.....	4
2.1 Metodval	4
2.2 Urval	4
2.3 Genomförande	5
2.4 Bearbetning	6
2.5 Etiska aspekter.....	6
2.6 Validitet och Reliabilitet	7
3. Litteraturgenomgång	8
3.1 Jean Piagets utvecklingsteori.....	8
3.2 Sociokulturellt perspektiv	8
3.3 Vygotskij kontra Piaget.....	9
3.4 Historia om leken – förr och nu	10
3.5 Tidigare forskning	11
3.6 Aktuell forskning	12
4. Begreppet lek – vad är lek?	14
4.1 Lekens betydelse	15
4.2 Fri lek och styrd lek.....	16
4.3 Olika lekar	18
5. Begreppet lärande	19
5.1 Lekens betydelse för lärande	20
5.2 Det livslånga lärandet.....	20
5.3 Lek och samtal som interaktion	21
6. Miljöns betydelse för social utveckling och lärande och lek	22
6.1 Styrdokument- Läroplanen Lpfö 98- Skolverkets allmänna råd.....	23
6.2 Pedagogens roll	24
7. Resultat.....	25
7.1 Temat lek	25
7.2 Temat lärande	25

7.3 Temat miljö	25
8. Diskussion	26
8.1 Analys och diskussion.....	26
8.2 Temat lek	26
8.3 Temat lärande	28
8.4 Temat miljö	30
8.5 Slutsats och avslutande diskussion.....	31
8.6 Förslag till fortsatt forskning.....	32
9. Referenslista.....	33
9.1 Litteratur	33
9.2 Elektroniska källor	35

Bilaga 1: Intervjuguide

Bilaga 2: Personliga brev

Bilaga 3: Transkribering av resultat

1. Inledning

Efter många års arbete inom förskolan och skolan upplever vi att lekens betydelse är av stor vikt i barns liv. Det är av stort intresse att se hur barn leker och vilken roll leken spelar i barns sociala utveckling och lärande. Det är viktigt att få uppfattning om pedagogers syn på barns lek, hur de anser att lärandet och miljön kan påverka barn. Leken uppfattas många gånger som betydelselös, den sker naturligt och som tidsfördriv i barns vardag. Barn får ofta höra av sina föräldrar ”har ni bara lekt idag” när de hämtas från förskolan och skolan, föräldrar har ofta inte kunskapen om att barn lär sig genom leken. Det är ett dilemma som förekommer i vår verksamhet där pedagoger får ofta stå till svars inför föräldrar. Detta leder till att vi blir kluvna, vi har till uppdrag att följa läroplanen men samtidigt vara lyhörda inför föräldrarnas åsikter. Detta dilemma gäller också för förskoleklassen, där föräldrar anser mer att pedagoger ska lära genom böcker och det förväntas att vara mer ”skolinriktat”. Pedagogens roll i förskolan och skolan är att tillfredsställa varje individs behov och vara lyhörda inför barns tankar och frågor. Läroplanen för förskolan beskriver att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin nyfikenhet, lust samt förmåga att lära och leka. Pedagogen ska inspirera barn till att utforska sin omvärld (Skolverket 2010, s. 8, 9).

Vi anser att barn är nyfika och har ett stort behov av att ägna sig åt lek, vilket leder till att barn får möjlighet att ge uttryck åt erfarenheter samt att bearbeta sina känslor. Förskolan och skolan ska erbjuda en miljö som ska locka barn till lek och aktivitet. För att bevara barns nyfikenhet på leken bör pedagogen stimulera och utmana lärandet så att det utformas på ett lekfullt och lustfyllt sätt. Det lustfyllda lärandet är att barn lär i leken genom sagor, rim och ramsor, samt att de använder sig av konkret material i en utforskande miljö. Vi anser att pedagogen ska finnas till hands för att ge barn stöd och uppmuntran till samspel med varandra och att lära det sociala samspelet i leken. Barn ska få möjlighet att påverka sin vardag och det ska finnas ett utrymme för barns egna initiativ till både den fria och styrda leken.

Läroplanen för förskolan och skolan betonar att leken är av stor vikt för barns lärande, men visar också att en integration mellan lek och lärande bidrar till att utveckla fantasi och känsla. Leken har en grundläggande betydelse för barns mognad i deras emotionella, sociala, motoriska och språkliga utveckling. Barn behöver engagerade pedagoger, en stimulerande lekmiljö och utrymme för att kunna utveckla sin fantasi och kreativitet (Skolverket 2010, s. 10).

I FN:s konvention om barns rättigheter (även kallad barnkonventionen) står det att barns rätt till lek är primärt och är av stor vikt. Leken anses vara av sådan vikt att den har skrivits in i dem mänskliga rättigheterna för barn. §31 i barnkonventionen lyder enligt följande: ”*Varje barn har rätt till lek, vila och fritid*” (Unicef.se/barnkonventionen).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur sex förskollärare på tre förskolor och i tre förskoleklasser resonerar kring barns lek och vad de anser att leken har för betydelse för barns sociala utveckling och lärande, samt hur förskollärare ser på miljöns betydelse i verksamheten. Med syftet som utgångspunkt har vi formulerat följande frågeställning.

Vilken uppfattning har förskolläraren om lekens betydelse för barns sociala utveckling, lärande och miljö?

1.2 Intervjuguide

Utifrån frågeställningen valde vi att kategorisera intervjuguiden i tre teman:

- Lek
- Lärande
- Miljö

Intervjuguide:

- Vad anser du att barn lär sig i leken?
- Varför tycker du som pedagog att det är viktigt att delta i barns fria lek?
- Hur anser du att leken främjar barns utveckling och lärande?
- På vilket sätt uppfattar du som pedagog att lek och lärande hör ihop?
- Vad anser du som pedagog är av stor vikt i barns lek och miljö på förskolan?

Fortsättning av intervjuguiden finns som bilaga 1

1.3 Avgränsning

Undersökningen kommer att omfatta en fallstudie av tre förskolor i Trosa kommun och av tre förskoleklasser i tre olika skolor i Södertälje kommun. Studien avgränsas även till att intervjua sex förskollärare med olika arbetslivserfarenheter. Undersökningen avgränsas till att få en uppfattning om förskollärarnas syn på lekens betydelse för barns sociala utveckling, lärande och miljö.

2. Metod

I detta avsnitt beskrivs hur metodval, urval och genomförande och bearbetning av vår datainsamling och hur vi har gått till väga.

2.1 Metodval

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod och genomförde intervjuer med sex förskollärare. Henny Olsson, professor i omvårdnadsforskning och Stefan Sörensen, docent i medicinsk sociologi, beskriver i boken *Forskningsprocessen* att genom intervjuer kan forskare få möjlighet till att förstå informantens inre värld och hur denne uppfattar omvärlden och vilket förhållande hon eller han har till den. Intervjuer som metod kommer väl till pass också eftersom en intervju är ett samtal mellan forskaren och informanten, vilket kan leda till andra viktiga underfrågor som måste ställas vid ett förtydligande kring vissa intervjufrågor. Lyhördhet och öppenhet är betydelsefullt för att förstå om intervjuarens tolkningar av svaren är riktiga eller inte (Olsson & Sörensen 2011, s. 132-135).

Birgitta Kullberg, forskare i pedagogik och didaktik skriver i *Etnografi i klassrummet* att lyssna och se är ett utmärkt sätt att ta emot etnografisk information. Hon anser att som forskare behöver man vara engagerad och ha en intresserad inställning med höjd koncentration för att kunna urskilja både stora och små detaljer i ett samtal, något som de flesta av oss filtrerar bort i vardagslivet (Kullberg 2004, s. 94-95).

2.2 Urval

Vi valde att intervjua sex förskollärare varav tre arbetar i förskola med ålder 1-5 år och de andra tre i förskoleklasser med 6-åringar. Undersökningen har genomförts på tre förskolor och i tre förskoleklasser och i Södertälje och Trosa kommun. Förskollärarna har arbetat olika länge och har olika erfarenheter inom förskola och skola. Denna studie ger ingen allmän bild hur det ser ut på förskolor eller skolor i Sverige, men det ger oss det underlag vi är i behov av för att göra vår datainsamling.

Nedan presenteras de sex informanterna som deltagit och det som framgår är deras bakgrund, ålder och utbildning. Förskollärarnas namn har fingerats i enlighet med Vetenskapsrådets etiska normer.

1. **Britta** är förskollärare och tog examen 1997. Hon har arbetat i 16 år på olika förskolor och i förskoleklasser och är nu på en kommunal skola.
2. **Charlotta** är förskollärare och tog examen 2011. Hon har arbetat i 2 år på två olika förskoleklasser och är nu på en kommunal skola.
3. **Anna** är förskollärare och tog examen 1990. Hon har arbetat i 22 år på olika förskolor och i förskoleklasser och är nu på en kommunal skola.
4. **Siv** är förskollärare och tog examen 1980. Hon har arbetat i 33 år på olika förskolor och arbetar nu på en kommunal förskola.
5. **Lena** är förskollärare och tog examen 2005. Hon har arbetat i 8 år på fyra olika förskolor och är nu på en kommunal förskola.
6. **Lina** är förskollärare och tog examen år 2007. Hon har arbetat i 6 år på tre olika förskolor och är nu på en kommunal förskola.

2.3 Genomförande

Först utvecklade vi intervjufrågorna som delades upp i tre teman, lek, lärande och miljö. Under varje tema formulerade vi fyra till fem frågor, som grundade sig på vårt syfte och vår frågeställning. Vi utformade ett informationsbrev (se bilaga 2) som delades ut till de intervjuade pedagogerna. I brevet berättade vi om vår bakgrund och om syftet av undersökningen, samt upplyste vi om de forskningsetiska principerna. Genom telefonsamtal kontaktade vi pedagogerna för att avtala tid och plats för intervjun. Patel och Davidson betonar hur viktigt det är att vara väl förberedd vid sina intervjuer. Intervjuaren ska se till att alla infallsvinklar i frågeställningarna har täckts och att fördelningen av frågorna mellan delområdena är bra (Patel och Davidson 2003, s.70-75).

Intervjuerna genomfördes i respektive förskola och skola som pedagogen arbetar i. Vi valde ett kontorsrum med avskild plats och lugn miljö. Vi gav pedagogen tillräcklig tid till att svara och lyssnade på deras svar. Intervjuerna varade mellan 15 och 40 minuter. Innan intervjun påbörjades frågade vi om de godkände att vi spelade in samtalet. Som uppvärmning började vi med att ställa informationsfrågor och bearbetade sedan frågorna efter våra tre teman.

2.4 Bearbetning

Efter att intervjuerna genomförts transkriberades det inspelade materialet. Vikt har lagts på det pedagogerna har sagt och på vilket sätt de har sagt det. Vi transkriberade endast det som hörde till ämnet och vi sorterade utifrån våra tre teman som är lek, lärande och miljö. För att få en bra struktur på materialet har vi markerat likheter och olikheter mellan pedagogernas svar. Sist men inte minst vill vi belysa att transkriberingen av det inspelade materialet var en förutsättning för att kunna behandla resultatet. Anteckningarna vi gjorde under intervjuerna var även av stor vikt.

2.5 Etiska aspekter

Det finns en del krav att ta hänsyn till när man utför en undersökning. En person får inte komma till skada eller utsättas för kränkande behandling. Patel & Davidson (2011) betonar vikten av att skydda individen som intervjuas och att det genomförs noggrant och riktigt i den vetenskapliga metoden. Att bli etiskt medveten medför att bli medveten om vilka värderingar som styr vårt handlande. Det innebär att granska sitt förhandlingssätt och fundera över vilka normer, värderingar och regler som styr det. Det finns fyra etiska regler att följa och för att vi ska undvika etiska dilemman i anknytning till intervjuerna kommer reglerna att beaktas (Patel & Davidson 2011, s.62-65).

Den första är *informationskravet* som vi redogjort för i genomförandedelen. Den andra regeln är *samtyckeskravet* där det måste framgå att intervjupersonerna har rätt att bestämma om han/hon vill medverka i intervjuerna och i vårt fall förskollärarna. Den tredje regeln kallas *konfidentialitetskravet*, där vi har meddelat intervjupersonerna att ingen utomstående kan komma åt materialet och att all inhämtad information behåller vi för oss själva. Dessutom är alla namn fingerade. Den fjärde och sista delen är *nyttjandekravet* som medför att det insamlade materialet inte får komma till försäljning, utlånas eller användas till annan forskning än vårt eget forskningsresultat (Patel & Davidson 2011, s.62-65).

De fyra etiska reglerna följde med i informationsbrevet till de berörda pedagogerna (se bilaga 2).

2.6 Validitet och Reliabilitet

Staffan Stukát, skriver i sin bok *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskapen*, att validitet innebär hur giltig och relevant datainsamlingen är och visar samtidigt hur bra undersökningen mäter det som är tilltänkt att mätas (Stukát 2011, s. 134). För att validiteten ska bli så tillförlitlig som möjlig i en kvalitativ studie, ska det insamlade datamaterialet ses över. Det kvalitativa perspektivet innebär att göra tolkningar och att upptäcka händelser, men även beskriva olika uppfattningar (Patel & Davidson 2003, s. 70-73). Tolkningarna som utförs ska inte enbart bygga på datainsamlingen. För att få fram ett resultat till ökad validitet, genom att dels använda egna erfarenheter och kunskaper av det som undersöks, dels vara medveten om vikten av att ställa relevanta och korrekta frågor för att få ett så tillförlitligt resultat som möjligt (Patel & Davidson 2003, s. 70-73).

Sven Hartman, professor i pedagogik skriver i sin bok *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter* att reliabilitetens innebörd är hur noggrann och pålitlig data är. Har undersökningen en hög reliabilitet så skulle en upprepning av undersökningen ge liknande resultat oavsett vem som genomför den (Hartman, 2003, s. 44).

Självklart finns det aldrig en fullständig säkerhet i datainsamlingen som utförs oavsett val av metod. Valet av metod vi gjort anser vi vara den mest lämpade för denna uppsats och vi hoppas att det kommer att bidra till högsta möjliga reliabilitet. Eftersom insamlingen av data genomförts utifrån intervjuer har vi tagit hänsyn till att informanternas svar kan ha präglats av deras egna uppfattningar (Hartman, 2003, s. 44).

3. Litteraturgenomgång

3.1 Jean Piagets utvecklingsteori

Jerlang (2008) beskriver Piagets teorier om barns tänkande. Jean Piaget (1896-1980) föddes i Schweiz och började forska om barns sätt att tänka och om de bakomliggande mentala strukturerna. Piagets mål med sina teorier var att skapa en helhetsbild men även en allmän uppfattning av det mänskliga intellektet (intelligensen). Han beskriver att det viktigaste hos alla individer är att de är självreglerade, vilket betyder att individen försöker att aktivt rätta sig efter omgivningen (Jerlang 2008, s. 299-300).

Piaget intresserade sig för och utvecklade en teori om lek där barnet ska utveckla sitt sätt att fungera och få in kunskap. Han menar att barnet självt bestämmer över själva aktiviteten där barnet kan anpassa (assimilera) sig till verkligheten utan att känna sig tvungen. Piaget anser att leken är av stor vikt för att bearbeta alla motsättningar, problem och alla de intryck som barnet möter i sin vardag. Genom upprepade lekar och förnyande av flertalet detaljer kan barnet generalisera sina inhämtade kunskaper (Jerlang 2008, s. 299-300).

Barnet utökar sin förståelse för omvärlden där det genom leken prövar sina förmågor och handlingsmöjligheter, något som leder till anpassningsbar verklighet för barnet. Det som barnet har upplevt i verkligheten används sedan i leken för att där bearbeta känslor och upplevelser till en egen förståelse. Anpassning grundar sig på människans behov av att skapa en förståelse för sin omvärld. Genom assimilation anpassar barnet nya erfarenheter med sitt gamla tankemönster och genom ackommodation förändra sina gamla tankemönster för att kunna ta till sig de nya erfarenheterna (Jerlang 2008, s. 299-310).

Piaget menar att utveckling är något som de flesta går igenom. Utifrån hans teori är det ingen mognadsteori utan det handlar istället om barns handlingar i en empatisk och stimulerande miljö och om barnets egna ”erövring” som en inlärningsprocess (Jerlang 2008, s. 314-315).

3.2 Sociokulturellt perspektiv

Lev S. Vygotskij (1896-1934) är en av de främsta sovjetiska teoretikerna och inom psykologin. Han är rysk pedagog, filosof och språkforskare. Han var verksam under en kort tid men aktiv och produktiv i sitt arbete. Han riktade sitt intresse mot den psykologiska forskningen (Smidt 2010, s.157).

En grundtanke i hans teorier är att individer växer upp i en bestämd social miljö, kulturell kontext som bestämmer utvecklingens begränsningar och möjligheter (Smidt 2010, s.10). Vygotskij menar att barnet har en egen kraft och förmåga att vilja påverka och förändra sin tillvaro. När barn kliver in i en annan roll kan det leda till att de känner tillfredsställelse och glädje i leken. Fantasi och kreativitet skapas av barnet i leken (Smidt 2010, s.157).

Vygotskij har olika definitioner av lek. Han anser att leken utan tvivel är social till sitt ursprung och att barnet i leken ofta utformar händelser som de har gemensamt i sin interaktion med andra människor. Samspel med andra individer är ofta, men inte alltid en del av leken. Barnet har kontroll i leken, där de tryggt kan uttrycka sin vrede, svartsjuka, fruktan och andra känslor samt utveckla språket. Det betyder att leken har en känslomässig betydelse, där det finns utrymme för barn att bearbeta och ge uttryck för sina känslor (Smidt 2010, s.145).

I förordet av boken *Fantasi och kreativitet* poängterar Gunilla Lindqvist (2005, s.8) att Vygotskij's skicklighet att utveckla en kulturhistorisk teori kan bero på att han började studera människan i relation till konst och litteratur. Vygotskij anses alltså som en av banbrytarna för den sociokulturella horisonten i barns lärande. Han betraktar leken som den viktigaste formen för lärandet genom att barnet stärker sin känsla och fantasi med leken som verktyg. Dessutom uppfattas leken som en tydlig produkt av barnets fantasi (Vygotskij, 2005, s. 8).

3.3 Vygotskij kontra Piaget

Den huvudsakliga skillnaden mellan Vygotskij och Piaget är synen på barnet, tänkandet och språket. Enligt Piaget är barnet egocentriskt under de första levnadsåren och med det anser han att barnet föds som en människa och där formas som en social person. Han påstår även att utvecklingen är till största del allsidig, det vill säga att alla barn i världen går igenom samma stadier under samma ålder. I det här sammanhanget är det viktigt att nämna att Piaget menar att individuell utveckling och utbildning är relativt oberoende av varandra. Vygotskij anser att barnet i första hand är en social person som tillägnar kunskaper och sociala talanger både genom personlig samt officiell undervisning tillsammans med människor. Philip Hwang & Björn Nilsson skildrar Vygotskij som en av banbrytarna inom det kognitiva perspektivet. (Hwang & Nilsson 2003, s. 49).

Anne-Li Lindgren är verksam som forskare och lärare vid tema Barn vid Linköpings universitet. I sin bok *”Från små människor till individer i lärande”*, skriver hon om att det

sociokulturella perspektivet på lärande har fått sig en skjuts kring sekelskiftet år 2000. Vygotskij har det sociokulturella lärandet som sin främsta idé. Piaget däremot har mer fokus och intresse för individens utveckling snarare än miljön. Med det menar han att människor föds in i och utvecklas inom ramen och i interaktion med andra människor (Lindgren, 2006, s. 146-147) .

Individer lär sig att observera, redogöra för och fungera i verkligheten på det sätt som omgivningen uppmuntrar och tillåter. Ett sociokulturellt perspektiv är ett inkluderande perspektiv, med det menas att det finns ett samspel mellan kunskapssystem, idéer och traditioner. Därför framträder det som en självklarhet att perspektiv på lärande och lek med grunden i en sociokulturell (samspel och samarbete) normbildning som finns idag. Lindgren skriver vidare att undersökningar av barns sociala och kognitiva (hjärnans funktion) tillväxt har haft stor innebörd i sammanhanget. Kultur- och socialpsykologi har varit orsaken i denna utveckling. (Lindgren 2006, s. 146-147).

3.4 Historia om leken – förr och nu

Torben Hangaard Rasmussen är förskollärare och många gånger anlitad som föreläsare. Han har tidigare skrivit flertalet böcker om barns lek, bl.a. *Leken - det stora äventyret*. Redan under antiken ansåg filosofer som Aristoteles och Platon att leken var av mindre betydelse eftersom de menade att leken inte berörde livets sakliga delar. Platon hävdade att lek och kunskap inte hade någon speciell förbindelse med varandra. Dessutom betraktade han att leken inte går hand i hand med verkligheten, vilket kan förvilla barnet. Aristoteles studerade leken som att den inte hade någon påtaglig vinst samt att leken inte är ett redskap för lärandet. (Hangaard Rasmussen 1993, s. 9).

Läroplanen för förskolan beskriver att leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet arbetssätt och förhållningssätt skall finna verksamheten i förskolan för att där främja varje barns utveckling och lärande. I lekens och det lustfyllda lärandets olika strukturer stimuleras fantasi, empati, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt talang att samarbeta och lösa uppgifter (Skolverket 2010, s. 6).

Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och hantera upplevelser, känslor och erfarenheter (Skolverket 2010, s. 6).

Hangaard Rasmussen (1993) menar att lekar som har påverkats av media anses som dåliga, attackerande och understimulerande medan lekar som barn själva framkallar utifrån sin egen fantasi betraktas som utvecklande och eftersträvande aktiviteter (Hangaard Rasmussen, 1993, s. 9-11). Under industrisamhällets inledning på 1600 och 1700-talet förändrades synen på leken (Hangaard Rasmussen 1993, s. 11).

I dagens samhälle studeras leken, vilket Torben Hangaard Rasmussen (1993) uttrycker i sin bok *Lekens betydelse*. Torben Hangaard menar att leken nu bedöms i förhållande till en mer viktig värld som alla känner till i form av arbete, uppriktighet, bestämdhet och insats. Idag tycker de flesta att det finns oenighet mellan lek och arbete. Han anser att leken inte betraktas på ett viktigt sätt till skillnad från arbete. Idag uppfattas lek och arbete som konkurrenter till varandra (Hangaard Rasmussen 1993, s. 10).

Betydelsen av att få vara barn togs inte på allvar, därför fick barn inte vara barn på samma sätt som idag. Förr tvingades barn att börja arbeta i hemmet vid mycket tidig ålder, idag tillåts barn att faktiskt vara barn i stort sett under hela deras uppväxt (Hangaard Rasmussen 1983, s. 11-13).

Med hänsyn till att samhället har förändrats med tiden och att förskolan nu har fått en stor och central roll i vårt samhälle har också vår omtanke för forskning om barn och ungdomar ökat. Det som denna forskning konstaterar är antagligen inte något nytt. Barns olika sätt att vara mot varandra i en lek är förmodligen detsamma som det sett ut i alla tider (Hangaard Rasmussen 1983, s. 11-13).

3.5 Tidigare forskning

Detta avsnitt kommer att belysa den forskning som vi har redogjort i föregående rörande lek och lärande. Enligt flera författare och forskare som Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (1999), Birgitta Knutsdotter Olofsson (2008) och Eli Åm (1986) finns det anmäla tolkningar om att det är svårt att redogöra för vad lek är (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 84; Knutsdotter Olofsson 2008, s. 21; Åm 1986, s.11).

Birgitta Knutsdotter Olofsson är professor emerita vid Lärarhögskolan i Stockholm, författare och föreläsare. Knutsdotter Olofsson menar att leken är i sin mening motsägelsefull. Med detta uttalande menar hon att lekens betydelse kan skifta i olika tidpunkter med ändå kan de

båda innebörderna vara sanna därför att det inte finns något rätt eller fel inom lekens struktur. Knutsdotter Olofsson anser att leken kan vara i evighet och att tiden står stilla när barn leker (Knutsdotter Olofsson 2008, s. 21-22).

Pramling Samuelsson, professor i pedagogik och didaktik och Sonja Sheridan, forskare i pedagogik, påpekar och understryker i boken *Lärandets grogrund* att; ”Den pedagogiska verksamheten i förskolan skall präglas av ett medvetet bruk av leken för att främja barns utveckling och lärande” (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s.84). De menar att barn utvecklar olika sociala kompetenser genom lek som är viktiga för deras framtida utveckling. I boken *Lärandets grogrund* redogör Pramling Samuelsson & Sheridan att leken är en spontan, frivillig, lustfylld och formell aktivitet. De betonar att det inte är själva resultatet som är viktigt utan själva leken. De anser även att om barn leker ensamt är det egentligen inte ensamt utan de leker i en fantasi värld tillsammans med en medaktör (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 85).

Pramling Samuelsson & Sheridan understryker att leken stimulerar uppfinningsförmåga och inspiration och läroplanen menar att leken är det lustfyllda lärandets olika strukturer som stimulerar barnet. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 85).

De poängterar även att barnets fantasi och inlevelseförmåga kan inverka på leken och utveckla lekförmågan mellan barnen vilket i sin tur leder till utveckling och lärande i en stimulerande miljö. Inom lekens ramar tyder barnen varandras budskap, strategier och lär sig kompromissa. Framför allt inom utvecklande lekar med rikt innehåll som bygger på initiativrika idéer, samarbete och kommunikation lär sig barnet lekkompetensen. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s. 85).

3.6 Aktuell forskning

Teorier kring lärandemiljö har hämtats från forskning av Ingrid Pramling Samuelsson, Sonja Sheridan och Eva Johansson. De anser att den fysiska miljön är en del av lärande miljö och att den är viktig. I detta ingår även förskolans sociala, emotionella, psykiska och pedagogiska miljö. De menar att allt från förskolans läroplan och ekonomi till pedagogernas engagemang, förhållningssätt och kompetens påverkar lärmiljön (Förskoletidningen, 2013, nr 4, s. 36). I förskoletidningen beskriver Mira Banjac pedagogisk ledare på en förskola i Stockholm att

rum och miljöer ger ett intryck som säger något om lekfullt lärande. Med det menar hon att förskolerummen ska se ut som allt annat än hemmet som exempel matterum, ateljé, verkstad, experimentrum och sinnenrum. Det är alltså av stor vikt att utveckla och se miljöerna utifrån lek och lärande.

”Jag tycker att miljön också måste ge tid och rum för det enskilda barnet”
(Förskoletidningen, 2013, nr 4, s. 41).

4. Begreppet lek – vad är lek?

Knutsdotter Olofsson skriver om att det inte går att beskriva i enkla termer vad lek är för något, men leken är motsägelsefull.

- Lek är både på låtsas och på riktigt, den är på låtsas utifrån sedd och på riktigt innanför lekramen.
- Leken betyder både distans och närhet de man lekt har man erfarit och ändå inte provat på. Man har bråklekt och vet hur det är att slåss, fast man ändå inte har varit om det i verkligheten. Inom lekens trygga ram kan erfarenheter repeteras flera gånger och att man där med får distans till dem.
- I lekens värld kan man göra saker på lek fast det ser ut som att det är i verklighet.
- När barn leker stannar tid och rum.
- I leken bearbetas det kända som okänt och tvärtom.
- Lek ger både lust och djupt allvar (Knutsdotter Olofsson 1992, s. 19).

Det barnet stöter på i det dagliga livet, sätter igång fantasin och väcker associationer. Denna förmåga skapar utveckling, händelser och miljöer som gör att barn kan använda tidigare kunskaper i helt nya versioner (Knutsdotter Olofsson 1992, s. 19). Knutsdotter Olofsson betonar att i låtsaslekar måste barnen vara i dialog hela tiden och där kunna förklara och föreställa för varandra vilka villkor som gäller i leken. I fantasileken blir språket variationsrikt och utvecklat, barnen kan känna och tänka sig in i andras perspektiv och få en ökad förståelse och empati för varandra. Låtsasleken är en saga som under lekens gång kommer fram, för att vara med i fantasileken måste man vara lyhörd för varandras idéer och tankar (Knutsdotter Olofsson 1996, s. 196).

”Den fria lekens pedagogik” har lett till att barnens föreställningsförmåga utvecklas. När de lyssnar blir orden till inre bilder som hjälper dem att kunna lyssna och förstå det de hört. Lekandet gör att fantasin knyts till verkligheten. Deras berättarförmåga utvecklas. Barnens skapande blir friare och de lär sig lösa praktiska problem. De skaffar sig en praktisk kompetens”(Knutsdotter Olofsson 1996, s.197-198).

4.1 Lekens betydelse

Den tyske pedagogen Friedrich Fröbel (1782-1852) instiftade den första kindergarten år 1840. Martin Luther var hans stora förebild och Frøbels tänkande växte fram inom det tyska samhället. Frøbels pedagogik var i grunden inspirerad av Jean – Jacques Rousseau och Johann Heinrich Pestalozzi. Hans synsätt gjorde avtryck i de pedagogiska principer och lekgåvor som Fröbel utvecklade. Fröbel betonar att i leken får barnet möjlighet att lokalisera ”sitt inre utanför sig själv och sina styrkor” (Vallberg Roth 2002, s. 32).

Leken ger barnet i den yttre miljön en inre tillvaro, i den kroppsliga världen en själslig värld. I Frøbels skrift *Die Menschenerziehung* skriver Fröbel att leken är den mest rena och mest själsliga resultatet på detta stadium i förskoleåldern. Den förtjusning som leken ger skapar en bra bas för ett rikt vuxenliv. I leken utvecklas inte bara de sinnliga, kroppsliga krafterna utan även de moraliska och andliga. I leken antar barnet livets och miljöns lagar. Leken är också i högsta grad det fria uttryckssättet för människans förmåga (Öman 1991, s. 32).

Hangaard Rasmussen (1993) skriver att de flesta forskare är överens om att leken har stor betydelse för barns utveckling. I leken utvecklar barnen sin fantasi, motorik och identitet, men de tränar även språket (Pape, 2001, s. 134-135).

Både Hangaard Rasmussen och Lillemyr anser att barnforskningen har bidragit med en djupare kunskap om lekens betydelse för barns utveckling av samhällseliga, fysiska emotionella (de känslomässiga) och kognitiva färdigheter. Pape anser att leken är betydelsefull för barns lärande då de kunskaper barn får i leken på sikt leder till lärande. I de följande sex punkterna belyser Pape vilka sociala förmågor hon menar att barn har i lek med andra barn:

- Barnet lär sig att inta olika roller i leken.
- I leken lär sig barnet att kompromissa, förhandla och lösa konflikter.
- Barnet lär sig att vänta på sin tur i leken.
- Barnet får möjlighet att omvandla upplevelser och sin fantasi.
- I leken lär sig barnet att överföra budskap.
- Leken hjälper barnet att bevara, etablera och att utveckla vänskap (Pape, 2001, s 134-135).

Ole Fredrik Lillemyr är rektor vid en förskollärautbildning i Trondheim, han har i många år forskat och undervisat om lek och lekpedagogik. Lillemyr beskriver här lekens värde och betydelse utifrån tre perspektiv:

- Lekens psykologiska betydelse. Barnen får erfarenheter och upplevelser genom leken, det lär sig samspela med andra och utvecklas.
- Lekens kulturella och sociala betydelse- den roll som leken spelar för att föra barnkulturen vidare och för att socialisera barn till olika sociala system.
- Lekens pedagogiska betydelse- hur leken används som pedagogiskt verktyg och ett led i uppfostran (Lillemyr 1990, s. 20).

Lillemyr anser att lekens värde kommer in på det kulturella, sociala och psykologiska processerna i leken, dess betydelse och som en del av barns uppfostran. Dessa tre perspektiv går in i varandra när det gäller lekens värde (Lillemyr 1990, s. 20).

4.2 Fri lek och styrd lek

Knutsdotter Olofsson beskriver att fri lek är något som barnen själva bestämmer formen och innehållet i lek. Leken är dock inte fri från vuxna då hon menar att barn behöver stöd och hjälp av vuxna i leken för att klara av att utveckla det de hade tänkt. Det finns även barn som inte lärt sig att förstå leksignalen, det har svårt att skilja på verklighet och lek. Därför är det av stor vikt att det finns pedagoger tillhands i barns fria lek där de kan vägleda och stötta dem (Knutsdotter Olofsson 2007, s. 83).

Skolverket (2005) anser att leken är grunden i barns utveckling och lärande. Det är därför viktigt att pedagogerna:

Organiserar verksamheten så att barnen ges rikligt med tid, rum och material för olika former av lek samt ger dem upplevelser som stimulerar fantasin, kreativiteten och förmågan att leka. Använder leken som ett medel så väl i arbetet med barngruppen som i arbetet med enskilda barns utveckling och lärande (Skolverket 2005, s.27).

Langlo Jagtøien menar att pedagoger måste ge barn rum och tid för lekens utveckling. Han anser att det är barnen som styr den fria leken genom att sätta igång leken, välja lek och välja kamrater att leka med. De betonar också vikten av att när barn leker med andra barn med olika åldrar, fantasier och samarbetsförmågor så utbyter de kunskaper med varandra. Han påstår att de vuxna inte helt kan lämna den fria leken utan att veta vad barnen leker (Jagtøien 2002, s. 155).

För barn börjar lek i alla möjliga situationer och därför anser Jagtøien att vi inte endast kan använda leken när pedagogerna anser att det är nödvändigt, det vill säga i lärande syfte. Vidare skriver Jagtøien "... att väldigt många menar att vi som vuxna inte får lägga oss i allt för mycket i barns lek" (Jagtøien 2002, s. 155).

Torben Hangård Rasmussen skriver att på senare år har det skiftats en del motsättningar bland förskollärare om vilken mening man bör tilldela den fria leken i förskolan och skolan. Vissa är övertygande om att i förskolans värld ska barnet spontant kunna sätta igång med det barnet har lust till och vill göra. Andra anser att den fria leken har en försumbar betydelse i jämförelse med den styrda leken med pedagogerna. Det vittnas också om bristande förståelse för de lagar som styr utvecklingsmönstret i barns lek och vilka förutsättningar som måste finnas för att den fria leken skall utvecklas på tänkbara förutsättningar. Om vi då kan klargöra begreppet frilek, kan vi säkert se till lika värde för den styrda och den fria leken (Hangård Rasmussen 1983, s. 93).

Vilken roll ska pedagogen ha när de styr lek? Skall de styra leken utifrån eller gripa in då och då, kanske bara hjälpa till att sätta igång barns lek och sedan ta ett kliv tillbaka? Eller ska pedagogerna gå in i leken och ta en plats på samma nivå som barnen? I den dagliga verksamheten skall pedagogerna finnas till hands för att vägleda och stötta om leken eskalerar. Det är av stor vikt att pedagogerna tar hänsyn och visar respekt för barns lek och inte avbryter vid onödiga avbrott (Hangård Rasmussen 1983, s. 103).

4.3 Olika lekar

Vi har sammanfattat Ole Fredrik Lillemyr syn på olika slags lekar. Han anser att leken är mångfaldig och att det behövs olika typer av lekar. Han tar upp fem olika kategorier av lek. *Övningslek/sensomotorisklek*, som kan vara för små barn att gå upp och ner för en trappa, för äldre barn kan det vara som att åka slalom i hopp. I *fantasileken* lever sig barn in i lekrollen och en filt över ett bord kan bli en koja på stranden. (Lillemyr 1990, s. 70).

I *konstruktionsleken* använder barn olika material såsom klossar, sand, snö, vatten, trä och papper för att alstra metodiska eller tekniska konstruktioner. *Traditionslekar* är olika sorter av sånglekar och regellekar som överförts från släktled till släktled som exempel kurragömma, bro, bro och breja. *Vild lek* kännetecknas av fysisk aktivitet och närhet (Lillemyr 1990, s. 70).

5. Begreppet lärande

I boken *Lärandets grogrund* jämför Ingrid Pramling Samuelsson, och Sonja Sheridan det tidigare pedagogiska programmet från 1987 med läroplanen. De fastslår att i förskolans läroplan finns ett klart uttalat teoretiskt perspektiv där den psykologiska erfarenheten inte utgör förutsättning för den pedagogiska verksamheten i förskolan. De anser att det snarare är samspel mellan barnets förutsättningar och erfarenheter som inverkar på lärandet. Fokus ligger inte längre på vad barnet ännu inte klarar av utan på barnets möjligheter och förmågor (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, 2006, s. 23).

Pramling Samuelsson och Sheridan anser att leken har en central roll inom förskolan. Barn utvecklas intellektuellt, socialt, motoriskt och känslomässigt genom leken. I leken använder och befäster de begrepp och kunskaper som de lärt sig. Barnen förbättrar där sin förståelse för naturliga ändamål och utifrån dessa kunskaper bygger de vidare i sitt livslånga lärande (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 83-85).

Språk är kommunikation förklarar Pramling Samuelsson & Sheridan. De menar att via vår språkliga begåvning ökar det individuella och sociala livet hos människan. Interaktionen är ett villkor för barnets lärande och språkutveckling. I kommunikationen bildas mening och därmed är språket huvudnyckeln till barnets begripliga värld (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 71-73,78).

I boken *Didaktiska studier* beskriver Eva Johansson att barns lek värdesätts högt i vår kultur och ses som viktigt för att barn ska utvecklas och må bra. Barn brukar utveckla olika talanger i leken och de behöver lekkamrater för att känna sig uppskattade och värdefulla. Hur vi handlar för att hjälpa dem in i leken har bland annat att göra med vilken kunnskap vi har om de begåvningar som krävs för att kunna delta i och förbättra lek tillsammans med andra barn (Pramling Samuelsson & Pramling N. Johansson, 2008, s.109).

Därför är det av stor vikt att pedagogerna finns till hands i barns lek för att där kunna vägleda och hjälpa dem till ett socialt samspel (Pramling Samuelsson & Pramling N. Johansson 2008, s.109-110).

5.1 Lekens betydelse för lärande

Ingrid Pramling Samuelsson skriver att lärande är ett villkor för lek. Utan motivation och ett upplevande från verkligheten blir det ingen lek. Hon påstår att idag skulle knappt någon opponera sig mot att barn lär i lek, men hon saknar en problematisering kring på vilket sätt leken medverkar till barns lärande. Hon anser att pedagoger inte tagit till sig den aktuella synen på undervisande som ett samarbete utan man kvarhåller leken som barns personliga värld och lärandet som lärarinitierat. Hon avslutar med att säga: Det är alltså ingen idé att fråga sig om förskolan ska hålla på med lek eller lärande. Båda är av stor vikt i en bra förskolepedagogik (Förskoletidningen nr3 2011, s.6).

5.2 Det livslånga lärandet

Pramling Samuelsson & Sheridan anser att på sikt ska det livslånga och livsvida lärandet ge barnet möjlighet att tillägna sig de kunskaper och de behov som alla människor har för att förstå de ömsesidiga referensramar som behövs för att leva och kunna medverka i ett demokratiskt samhälle. Förskolan ska ge alla barn möjlighet att utveckla sympati, både för sig själva och för sin omvärld. Barns lärande sker i interaktion med omgivningen, därför måste hela förskolan och dess verksamhet ses som en helhet, en arena för utbildning där lärandet kan äga rum i alla möjliga situationer och kontexter (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, 2006, s. 26-29, 102).

Leken är en utveckling av kommunikation och metakommunikation och ett växlande mellan fantasi och verklighet, påhittighet och meningsskapande. Man kan säga att den karakteriseras av både vuxnas och barns aktiva intressen, med detta kan man också beskriva små barns lärande! ”Lärandet är helt enkelt en förutsättning för lek, samtidigt som barn lär sig i leken”. (Förskoletidningen nr3 2011, s. 6 & 9).

Pramling Samuelsson betonar att det finns motsvarigheter mellan lek och lärande men för att leken ska bli en anpassad del av förskolans pedagogik fordras lika mycket engagemang från pedagogernas del när det gäller lekens innebörd och tema som man arbetar med (Förskoletidningen nr3 2011, s. 10).

5.3 Lek och samtal som interaktion

Britt Tellgren, universitetslektor för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap har i sin avhandling skrivit om *Förskolan som mötesplats Barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal* . Med det menar hon att lekaktiviteten inte kan ses som ett givet resultat, utan som en process i interaktionen (Tellgren 2004, s. 26-27).

Tellgren beskriver att barn blir orienterade av vuxna så vägleder de också varandra då de lär sig förmågor att tänka gemensamt genom att handla och samtala med varandra. Hon menar att i relationer skapar barn mening och utvecklar sina sociala kunskaper genom att också delta i olika leksituationer (Tellgren 2004, s. 27).

6. Miljöns betydelse för social utveckling och lärande och lek

Pramling Samuelsson & Sheridan anser att den pedagogiska miljö som finns i förskolan, ska ha ett accepterande klimat där de huvudsakliga värdena, så som allas lika värde, jämställdhet och liknande, är dominerande. Verksamheten ska vara genomtänkt och ha harmonisk struktur vilket för med en trygghet för de små barnen. Barnen ska ha tillfälle att påverka sin vardag och där ska förekomma utrymme för barnens egna initiativ till aktiviteter och lek (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89-99).

Den fysiska miljön har stor betydelse för hur barns lärande utmanas och stimuleras. I läroplanen förtydligas vikten av att förskolan ska ”erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet” (Skolverket 2010, s. 6).

Miljön bör därför vara planerad och göra det lättare för barn att kunna uttrycka sig på olika sätt och möjligheter till barnets allsidiga utveckling. Dessutom framhäver Pramling Samuelsson & Sheridan också tiden som en utgångspunkt för miljöns utformning. Barnen behöver, inom möjliga gränser, få sina upplevelser bekräftade. Vid till exempel något ämne man arbetar med eller att få tid att leka färdigt (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89-99).

Innebörden av miljön och underlaget för barns lärande har varit under ett långt skede varit förenad i Fröbeltraditionen. Den huvudsakliga tanken är att förskolan ska fungera som en verkstad med glädje av ett rikt material som ska användas för idérika aktiviteter och experimenteranden (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89-99).

Forskarna Johansson & Pramling Samuelsson beskriver i boken *Leka för att lära utveckling, kognition och kultur* om att miljön ska vara öppen och stärkande både för lek och för lärande. Miljön ska återspegla omgivningarna och utmaningar i verksamheten. Det är pedagogernas uppdrag att ordna en lekmiljö som är passande vid ett aktuellt tema. En lekmiljö ska planeras som helhet och den ska återspegla leken eller temaarbetets innebörd men det är barnen som ger betydelse åt detta (Jensen & Harvard 2009, s. 145-146).

I förskolan skall den pedagogiska miljön stimulera barn till olika typer av verksamheter och händelser, till utforskande och upptäckande. Miljön består av fysiska och psykiska alternativ, dvs. både utrymme, material och klimat.

Barnen skall vara delaktiga i utförandet av den pedagogiska miljön och utgångsläget skall vara deras erfarenheter, intressen, önskemål och kunskaper i relation till förskolans mål (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89).

Barn erövrar omvärlden genom att interagera (samspele) med omgivningen. Den pedagogiska miljöns utförande har därför en mening för barns lärande. Miljön skickar nämligen ett meddelande om vad som kan ske i den pedagogiska verksamheten och därför ska den pedagogiska miljön vara utformad på ett sådant sätt att barns lärande både uppmuntras, utmanas och stimuleras. Den pedagogiska omgivningen är ett begrepp som består av både miljöns fysiska (kroppsliga) form, material, interaktion (samspele) mellan barn och vuxen och mellan barn och den miljö eller den anda som finns i verksamheten (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89).

Förskolans uppdrag är att främja läroprocesser och ge barn upplevelser. Lärandet är alltid en del av ett sammanhang och pedagogisk verksamhet är situationer och processer där det finns mål för vad som ska läras och ett sammanhang för att lära. Den pedagogiska miljön bör därför vara konstruerad så att barnens mångsidiga utveckling gynnas genom ett lustfyllt lärande, lek, inspiration och skaparlust. Barn har rätt att få kunskap och utvecklas utifrån egna kompetenser och att se sig själva som produktiva och kommunicerande individer. Omgivningen och rummets form skall också leda till samspele och samvaro. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89-90).

Under sin vistelse i förskolan skall barn ges möjlighet till eget skapande och att utveckla alla sina sinnen som i teknik, form, gymnastik, konstruktion och bygglek, rytmik, musik och sång, drama, dans och rörelse och språk. Det handlar om att inbjuda till en fysisk miljö som gör den möjlig för alla barn att utveckla alla sina sinnen. Tillgången till ett lämpligt och varierat material har stor betydelse för vilka uttrycksformer barn kan utveckla och utnyttja (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006, s. 89-90).

6.1 Styrdokument- Läroplanen Lpfö 98- Skolverkets allmänna råd

Som vi har berört tidigare har förskolan en läroplan (Lpfö 98/10) att arbeta efter och i den finns det bestämda mål om förskolans verksamhet. Ett av begreppen som påpekas och betonas i Lpfö 98/10 är leken samt lekens mening för utveckling och lärande. Detta går som en röd tråd genom hela läroplanen.

Enligt läroplanen skall pedagogerna använda sig av leken på ett reflekterande sätt i sin verksamhet. Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att undersöka sin omgivning. I förskolan skall barnen möta vuxna som ser varje barns möjlighet och som intresserar sig för både det enskilda barnet och barngruppen (Lärarens handbok 2008, s. 20).

6.2 Pedagogens roll

I skolverkets allmänna råd (Kvalitet i förskolan 2005) lyfts lekens innebörd för lärandet fram, vars syfte är att tydliggöra verksamheten utifrån skollag och läroplan i förskolan. I stycket *Lek och lärandet* finns det allmänna råd som de har utformat på följande vis: Leken utgör grundsatsen för barns utveckling och lärande. Det är därför viktigt att pedagogerna:

- planerar verksamheten så att barnen ges rikligt med tid, rum och material för olika strukturer av lek samt ger dem erfarenheter som stimulerar fantasin, kreativiteten och förmågan att leka.
- utnyttjar leken som ett redskap såväl i arbetet med barngruppen och med enskilda barns utveckling och lärande (Skolverket - Kvalitet i förskolan 2005, s. 27).

Kjetil Steisholt är professor vid NTNU, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, i Trondheim, Norge skriver i *Pedagogiska Magasinet* att leken studeras ofta som något ”magiskt”, ett slags frirum barn framkallar för sig själva och som har en oerhörd pedagogisk förmåga. Den har normal funktion som en social verkstad där barn kan lära sig nya förmågor och tillämpa gamla, så att de kan bereda sig för ett kommande vuxenliv (Läraryrskommitténs tidsskrift 2012, s. 26).

Pedagogerna bör därför stimulera och stötta barns lek och om rimligt försöka använda den som en iderik pedagogisk metod. Leken har ett liv och en själ som är dess egen (Läraryrskommitténs tidsskrift 2012, s.26). Den är själva basen för vår förmåga att förstå. I och genom leken utvecklar vi också vår förmåga i samspel med omgivningen (Läraryrskommitténs tidsskrift 2012, s. 26).

7. Resultat

Detta avsnitt kommer att belysa de resultat vi fick från våra intervjuer. Vi kommer att utgå ifrån våra tre teman som är: Lek, lärande och miljö. Vi beskriver några av informanternas svar och resten av resultatet hänvisar vi till bilaga 3.

7.1 Temat lek

När det gäller pedagogers syn på om lek och lärande hör ihop fick vi som svar av Anna finns det ingen lek så finns det heller inget lärande. Med det menar hon att man leker in matematiken och språket, där barnen använder sin kropp till att exempel göra bokstäver och siffror. Siv anser att lek och lärande hör ihop, man leker sig till kunskap. Man leker när man lär. Hur pedagogerna är delaktiga i barns lek där svarade Britta att hon är delaktig varje dag, exempel när jag är domare när barnen spelar fotboll. Hon är delaktig när barnen spelar spel och när de behöver hennes hjälp eller när de bara vill berätta något för henne. Hon visar intresse för barnen och lyssnar på dem och tar deras eget intresse på allvar. Lina försöker hela tiden vara med och stötta, hjälpa barnen att förstå och vägleda dem på något vis. Ge barnen orden, bekräfta och benämna det de säger. Hon har ett till tre årsavdelningar och har inte några direkta lekgrupper, utan pedagogerna delar upp barnen efter deras utveckling och behov.

7.2 Temat lärande

Pedagogernas uppfattning av vad barn lär sig i leken fick vi som svar av Charlotta tycker det finns många aspekter, dels den sociala biten, att kommunicera med varandra och lära sig turtagning. När det gäller rent läromässigt så kommer språket in och grov – och finmotoriken. Lina menar att i leken lär sig barn det sociala samspelet, lyhördhet för varandra, hänsyn och kommunikation. Leken genomsyrar allt.

7.3 Temat miljö

Pedagogers uppfattning om vilken påverkan miljön har för barns lärande och lek. Britta betonar att barn lär sig konstant och självklart påverkar miljön. Hon menar att det ska finnas pedagogiska spel, pussel som exempel hör till matematik, språk och rytmik. Som i sin tur leder till att barnen tycker det är roligt att komma till skolan. Om miljön är vacker så inspireras barn till att fantisera och leva sig in i lekvärlden. Lena anser att miljön gör stort intryck på barnen. Hon menar att ibland möblerar man helt fel, vilket leder till att leken inte utvecklas. Är miljön bra så fastnar barnen ofta i en utvecklande lek.

8. Diskussion

8.1 Analys och diskussion

Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur sex förskollärare på tre förskolor och i tre förskoleklasser resonerar kring barns lek och vad de anser att leken har för betydelse för barns sociala utveckling och lärande, samt hur förskollärare ser på miljön.

I följande avsnitt redogör vi för en diskussion där vi analyserar vårt val av metod av våra tre teman, lek, lärande och miljö. Därefter kommer en resumé av resultatet och sedan kopplar vi samman litteraturen med resultatet från vår egen undersökning. Efter detta redovisas våra egna tankar kring temat och slutligen ges förslag till fortsatt forskning.

8.2 Temat lek

Vår undersökning visar klart och tydligt att alla sex förskollärarna anser att leken är av stor betydelse på förskolan och skolan för barns lärande, vilket kan kopplas till Frøbels teorier. När vi har gjort historiska tillbakablickar kring lekens betydelse har vi sett att Fröbel (Vallberg Roth, 2002) redan på 1800-talet visar intresse för lekens betydelse och har sedan dess berört leken i den svenska förskolan. Han betonar vikten av att i leken får barnet möjlighet att lokalisera sitt inre och i lekens värld omvandlar barn sina tankar och känslor.

En del av respondenterna hade svårigheter att förklara vad lek innebär men de hade gemensamma åsikter om att allt vad barnen gör är lek. Knutsdotter Olofsson betonar att det inte går att beskriva i enkla termer vad lek är för något, leken är motsägelsefull. Hon menar att i lekens värld kan man göra saker på lek fast det ser ut som att det är i verklighet (Knutsdotter Olofsson 1992).

I vår tolkning av svaren vi har fått från intervjuerna kan vi se många likheter. Informanternas beskrivning av begreppet lek är liknande de definitionerna och innebörder som vi redogör utifrån litteraturen på området. Samtliga förskollärare som vi har intervjuat menar att leken är otroligt viktig. Det är roligt, lustfyllt och fantasifullt för barn och det är något som återkommer i verksamheten varje dag, hela tiden och alla dagar under året. Några förskollärare formulerade att det var svårt att sätta ord på vad lek är men som sagt tycker de att leken är av stor betydelse. Detta kan då kopplas till styrdokumentet som skriver att barn har rätt att leka och lära under lustfyllda förhållanden i förskolan och skolan. Läroplanen för

förskolan och skolan (Skolverket, 2010) och FN:s barnkonvention (Unicef.se) styrker detta genom att de lyfter leken som ett betydelsefullt perspektiv i barns utveckling och lärande. Förskolans läroplan beskriver att varje barn ska få utveckla sin nyfikenhet, lust samt förmåga att leka och lära och pedagogerna ska inspirera barn till att utforska sin omvärld (Skolverket 2010).

Fyra av förskollärarna lyfte fram leken som ett av de betydelsefullaste uttrycksmedlen som barn har för att bearbeta de saker de har varit med om i vardagslivet. Detta gäller såväl i hemmet och i förskolan som skrämmande eller nya upplevelser. Förskolläraren Siv belyser ordet lek att det betyder att man gör något lustfyllt, något man tycker om och blir glad av. Men det kan också betyda att man tränar något som är jobbigt som man har varit med om. Exempelvis om man har varit och tagit spruta hos doktorn, då får dockorna också det.

När det gäller lekens betydelse lyfter Lina och de andra förskollärarna att mycket av leken är skapande, barnen har ett slags flöde i sig som vi vuxna tappar ibland. Det är så mycket med språk, matematik, natur och teknik i förskolan nu. Vi måste låta barnen få använda sin fantasi mer och inte begränsa. Barnen måste få bearbeta det som är både roligt och tråkigt i leken. Lena anser att leken är lärande för barn, den är utvecklande på alla plan.

Vi ser likheter med det som Vygotskij menar när barn kliver in i en annan roll kan det leda till att de känner tillfredsställelse och glädje i leken. Fantasi och kreativitet skapas av barn i leken (Smidt 2010). Pramling Samuelsson & Sheridan anser också att leken företräder en spontan, frivillig, lustfylld och formell aktivitet. De anser även att om barn leker ensamt är det egentligen inte ensamt utan de leker i en fantasivärld tillsammans med en medaktör (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, 2006).

Alla förskollärarna tyckte att lek och lärande hör ihop och att i leken tränar barnen sin fantasi, kreativa förmåga, samarbete och den sociala kompetensen. Förskollärarna anser även att barnen utvecklar styrkor som empati och konflikthantering. Förskollärarna anser även att barnen lär sig turtagning, att dela med sig, att vara en god kamrat men anser även att språket stimuleras. I leken lär sig barnen att visa hänsyn och att kommunicera med varandra. Förskollärarna menar att barnen övar på dessa färdigheter genom bredvidlek, rörelselek, fantasilek, rollek och konstruktionslek.

Hangaard Rasmussen anser att de flesta forskare är överens om att leken har stor betydelse för barns utveckling samt att barnen utvecklar sin fantasi, motorik och identitet, men de tränar även språket (Pape 2001).

Förskollärarna skiljer på den styrda och den fria leken. Vid två tillfällen kallades den styrda leken för mer organiserad lek av förskollärarna där de går in och styr leken. För övrigt är de eniga om den styrda och fria lekens innehåll. I den styrda leken är det pedagogerna som står för planering, innehåll och genomförande av aktiviteten. Fem av pedagogerna framhäver att allt barnen gör är lek, så även den styrda leken. Tanken är att barnen ska uppfatta det som lek och att det ska vara roligt även då pedagogerna har ett utbildningssyfte. De flesta pedagogerna ansåg att det var viktigt att inte göra för många onödiga avbrott under dagen på förskolan, speciellt i fria leken.

När vi kopplar tillbaka till Knutsdotter Olofsson beskriver hon att fri lek är något som barnen själva bestämmer formen och innehållet i leken. Därför är det av stor vikt att det finns pedagoger tillhands i barns fria lek där det kan vägleda och stötta dem (Knutsdotter Olofsson 2007). Hangaard Rasmussen anser att det är av stor vikt att pedagogerna tar hänsyn och visar respekt för barns lek och inte avbryter vid onödiga övergångar (Hangaard Rasmussen 1983).

8.3 Temat lärande

I det flesta fall lyfter förskollärarna fram att allt barnen gör under dagen är ett lärande. I de flesta fall har förskollärarna en gemensam syn på lärandet. När vi ställde frågan om hur barn lär sig i leken, fick vi som svar att det är det sociala samspelet, lyhördhet, samarbete, turtagning, hänsyn, att kommunicera och att dela med sig. Det som är viktig också för lärandet är språket, matematiken och fin grov motoriken. Pramling Samuelssons och Sheridans syn är densamma att leken har en central roll inom förskolan. Barn utvecklas intellektuellt, socialt, motoriskt och känslomässigt genom leken. I leken använder och befäster de begrepp och kunskaper som de lärt sig samt att dessa kunskaper bygger vidare på det livslånga lärandet (Pramling Samuelsson och Sheridan 2006).

Flera av förskollärarna håller med om att pedagogens roll i barns lärande är viktig. De svar vi har fått från pedagogerna tyder på att deras roll först och främst är att få leken att fungera, ge tid, utrymme och inte en massa avbrott för onödiga saker. Pedagogerna var överens om att ta tillvara på barnens behov, där pedagogerna vill lära sig och uppmärksamma det i leken.

Pedagogernas uppgift är att se till att leken inte stannar upp utan utvecklas. Pedagogerna har samma åsikt om att de ska finnas som en stöttepelare för att där vägleda och finnas nära tillhands. Pedagogernas syn är densamma som Pramling Samuelsson & Pramling Johansson att det är viktigt att pedagogerna finns till hands i barns lek (Pramling Samuelsson & Pramling Johansson 2008).

Förskollärarna poängterar att det är pedagogernas roll att hjälpa barn i lärandet så att de utvecklas efter sin förmåga, socialt och intellektuellt samt att stötta och uppmuntra till lärandet så att det utvecklas i grupp. Detta ser vi likheter med i Skolverkets allmänna råd. Där lyfts lekens innebörd för lärandet fram och pedagogens roll där leken utgör grundsatsen för barns utveckling och lärande. Det är därför viktigt att pedagogerna planerar verksamheten så att barnen ges rikligt med tid, rum och material (Skolverket förskolan 2005).

När det gäller vinster i leken svarade de flesta pedagogerna att det finns fler vinster än hinder i leken. Charlotta beskriver att vinsten är språk, kommunikation, sociala koder och samspel. Vi ser likheter med det Vygotskij beskriver att leken utan tvivel är social till sitt ursprung och att barnet i leken ofta utformar händelser som de har gemensamt i sin interaktion med andra människor (Smidt 2010).

Alla förskollärarna tyckte att vinsten är att det behövs lek i förskolan och i förskoleklass och att pedagogerna måste skapa tillfälle till detta. Lillemyr betonar också att lekens värde kommer in på det kulturella, sociala och psykologiska processerna i leken, dess betydelse och som en del av barns uppfostran (Lillemyr 1990). De var också överens om att vinsten är att få med barnen på ett lekfullt och lustfyllt sätt och att få med sig dem på det man gör. Förskoletidningen skriver att leken är en process av kommunikation och ett växlande mellan fantasi och verklighet, påhittighet och meningsskapande. Man kan säga att den karakteriseras av både vuxnas och barns aktiva intressen, med detta kan man också kategorisera små barns lärande (Förskoletidningen nr 3 2011).

Alla förskollärarna ansåg att hindret för barns lärande var att tiden tyvärr också många gånger inte alltid räcker till. Barnen får lite tid kvar till lek på grund av att det ställs mer krav på förskolan och skolan och det visade sig i vårt resultat. Barngrupperna är stora och för de barn som inte går på fritidsverksamhet blir det mindre tid kvar för lek och lärande.

8.4 Temat miljö

De flesta förskollärarna påpekar att det finns möjligheter att förändra miljön, utifrån de förutsättningar de har. Siv anser att allt beror helt på vilken barngrupp man har, man får anpassa efter behov. Med det menas att en av pedagogerna använder mindre grupper till de barn som har svårt att komma in i leken och att det stärker de barn som har lättare att leka. Pedagogerna var överens om att de förändrar miljön efter barnens behov. Detta kan kopplas till Pramling Samuelsson & Sheridan som anser att den pedagogiska miljö som finns i förskolan och skolan ska ha ett godkännande klimat, genomtänkt harmonisk struktur vilket för med sig en trygghet för de små barnen. De skriver vidare att den fysiska miljön har stor innebörd för hur barns lärande utmanas och stimuleras (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006).

De flesta pedagogerna var överens om att de utnyttjade lokalerna på ett optimalt sätt som exempel att man använder ett matrum till ett lekrum. Pedagogerna menar att de har anpassat olika miljöer för barn. De behöver se olika saker i olika rum som exempel ett rum för skapande, konstruktion och musik. Pramling Samuelsson & Sheridan betonar att den pedagogiska miljön bör vara konstruerad så att barnens mångsidiga utveckling gynnas genom ett lustfyllt lärande, lek, inspiration och skaparlust (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006). Skillnaderna mellan pedagogerna i förskolan och skolan var att i förskoleklassen var rummen begränsade till ett stort klassrum. I förskolans läroplan förtydligas vikten av att förskolan ska ”erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet” (Skolverket 2010).

Ur resultatet kan vi urskilja att alla pedagogerna var överens om att miljön är av stor vikt för barn. De påstår att miljön ska inspirera till lek och en utforskande miljö så att det väcker alla barns intresse och nyfikenhet. De anser att det är viktigt att förhindra alla onödiga avbrott i verksamheten under dagen. Pedagogerna hade en gemensam syn på att visa barnen respekt genom att ta sig tid att lyssna på barnen och visa lyhördhet inför leken och deras intressen. De betraktar också att miljön ska väcka barns lust och nyfikenhet till lek och lärande. De menar att det är viktigt att det finns lättillgängligt och utforskande material i barns ålder och nivå så att de utvecklas. Pedagogen Lina menar att miljön ger ett stort intryck. Är inte miljön inbjudande blir det ingen lek som leder till lärandet. Pramling Samuelsson & Sheridan redogör för innebörden av miljön som är grunden för barns lärande och har under ett långt skede varit sammanbunden i Fröbeltraditionen. Hans huvudsakliga tanke är att förskolan och

skolan ska fungera som en verkstad med glädje av ett rikt material som skall användas för idérika aktiviteter och experimenterande miljö (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006).

8.5 Slutsats och avslutande diskussion

Avslutningsvis menar vi att det är positivt att de informanter som vi intervjuat har i stort sett gemensamt synsätt på leken men man kan fortsätta att utveckla det vidare för att kunna skapa mer kunskap om lekens betydelse i förskola och skola. Det är av vikt att pedagoger alltid fortbildar sig med hjälp av bland annat kurser, varandra, media, läroplanen, då samhället ständigt befinner sig i förändring.

Vi har tänkt på hur det kommer sig att vi i stora drag har fått i högsta grad liknande svar av våra informanter. Vi tror oss ha en tänkbar tolkning. därför att alla informanter är utbildade förskollärare, eftersom de arbetar utifrån samma läroplan, med ungefär likvärdiga kvalifikationer. Vi funderar på om svaret hade sett ut på ett annorlunda sätt om vi intervjuat både förskollärare och barnskötare.

Avslutningsvis vill vi diskutera vår frågeställning. Även om leken har blivit mer godkänd bland förskollärarna så inriktas det mer på att de yngre barnen ska lära sig något i leken, pedagogernas syfte blir mer att lära än att endast leka. Detta är någonting som en del av informanterna anser är ett dilemma, de upplever en oro för att leken kommer i skymundan på grund av mycket annat ska innefattas i verksamheten. Vår tolkning av detta är att det vilar ett ofantligt ansvar och många förhoppningar på förskollärarna som baseras på det som står i Läroplanen för förskolan och skolan (Skolverket, 2010).

Förskollärarna har ett enormt ansvar och vill uppfylla de mål som är uppsatta i läroplanen och då blir det mer fokus på den styrda leken, för att få in lärandet och det leder till att den fria leken kommer i skymundan. Vilket leder till ett mer ”skolinriktat” lärande vilket några av pedagogerna i vår undersökning nämnde.

Vi menar att det i förskolan och skolan måste finnas omväxling i leken för att barns mångsidiga lärande ska utvecklas. Om all lek är styrd så får inte barnen möjlighet att bearbeta sina känslor och upplevelser. Den fria och den styrda leken har olika syften och kompletterar varandra.

8.6 Förslag till fortsatt forskning

Eftersom att vi har begränsat vårt arbete så finner vi att det skulle vara tänkvärt att studera lek och lärande ur ett genusperspektiv. Skiljer sig pojkars och flickors val av lek och vad de lär sig i leken samt förskollärares inställningar till pojkars och flickors lek. Slutligen menar vi att det skulle vara intressant att utforska förskollärares teoretiska förutsättningar och hur det i sin tur inverkar på barns lärande.

9. Referenslista

9.1 Litteratur

Hartman, Sven (2003). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Stockholm: Natur och kultur

Hangaard Rasmussen, Torben (1993). *Den vilda leken*
Studentlitteratur: Lund

Hangård Rasmussen, Torben(1983). *Lekens betydelse* Studentlitteratur: Lund

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2003). *Utvecklingspsykologin*. Falköping: Natur och kultur

Jensen, Mikael & Harvard, Åsa (red.) 2009. *Leka för att lära. Utveckling, kognition och kultur*. Lund: Studentlitteratur

Jerlang, E. (red). (2008). *Utvecklingspsykologiska teorier (Suppl)*. Stockholm: Liber

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1992) *I lekens värld*. Stockholm: Liber

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (1996) *De små mästarna Om den fria lekens pedagogik*, Stockholm: Liber

Kullberg, Birgitta (2004). *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur

Langlo Jagtoien, G., Hansen K.& Annerstedt, C (2002). *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Multicare Förlag AB

Lillemyr, Ole Fredrik (2009). *Lek-upplevelse- lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber

Lillemyr, Ole Fredrik (1990). *Lek på allvar Teorier om lek under förskoleåren*. Stockholm: Liber

Lindgren, Anne- Li (2006). *Från små människor till lärande individer*. Studentlitteratur: Lund

Olsson, Henny och Sörensen, Stefan (2011). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och Kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber

Pape, Kari (2001). *Social kompetens i förskolan att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber

Patel, Runa & Davisson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning.4.,(uppdaterade) uppl. Lund: Studentlitteratur.*

Pramling, Niklas& Pramling Samuelsson, Ingrid (2008). *Didaktiska studier från förskola och skola*. Kap.8. Johansson, Eva: *Att utveckla strategier för att komma in i lek*. Malmö: Gleerups utbildning

Pramling Samuelsson, Ingrid., & Sheridan Sonja (1999, 2006). *Lärandets grogrund (2 uppl.)*. Studentlitteratur: Lund

Smidt Sandra, (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Studentlitteratur: Lund

Stukát, Staffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur

Tellgren, Britt (2004). *Förskolan som Mötesplats: barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal*. Örebro: Universitet

Vallberg Roth (2002). *De yngre barnens läroplanshistoria*. Studentlitteratur: Lund

Vygotskij, Lev Semenovic (2005). *Fantasi och kreativitet i barndomen*, Göteborg: Daidalos

Öman Brita – Lena (1991). *Fröbels lekteori och lekgåvor*. Studentlitteratur, Lund

9.2 Elektroniska källor

Förskoletidningen för kompetensutveckling Nummer 3 2011. Årgång 36 *Lek är lärande*

<http://unicef.se/barnkonventionen> § 31

Lärarens handbok: Läroplaner Skollag Yrkesetiska principer FN:s Barnkonvention
Studentlitteratur (2008). [www. Studentlitteratur.se](http://www.Studentlitteratur.se)

Läraryrkesförbundet tidskrift för utbildning, forskning och debatt. Nummer 1 februari 2012
Pedagogisk Magasinet

Skolverket, (2005). *Allmänna råd - Kvalitet i förskolan*. [www. Skolverket.se](http://www.Skolverket.se) (Tillgänglig 2013-03-07).

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. Utg.] . Stockholm: Skolverket.
Tillgänglig på internet: www.skolverket.se/publikationer? – 2442

Tidningen Förskolan Nummer 4 2013. Årgång 96 *Tema Lekfulla rum*

Bilaga 1

Intervjuguide

Information

Hur länge har du arbetat som förskollärare?

Vilka åldrar har barnen som du arbetar med?

Hur många barn har ni i er grupp?

Lek

- Betraktar du som pedagog att lek och lärande hör ihop?
- Tycker du som pedagog att det är viktigt att pedagoger deltar i barns fria lek och varför?
- Vad betyder ordet lek för dig?
- Vad anser du som pedagog är av vikt för den styrda respektive fria leken för barns sociala utveckling och lärande?
- Hur är du delaktig i barns lek?

Lärande

- Vad har du för uppfattning av vad barn lär sig i leken?
- Vad är din roll i barns lärande?
- Vad tror du leken har för betydelse för barns utveckling och lärande?
- På vilket sätt anser du att det finns några hinder respektive vinster med att använda leken för barns lärande?
- På vilket sätt främjar det barns utveckling och lärande?

Miljö

- Anser du att lokalerna utnyttjas på ett optimalt sätt på din avdelning?
- Vad anser du som pedagog är av stor vikt kring barns lek och miljö på förskolan?
- Hur tror du att miljön gör intryck på barns lärande och lek?
- På vilket sätt anser du att det finns en möjlighet till förändring i lekmiljön efter barns behov?

Förslag på följdfrågor

Kan du berätta mer...

Vad anser du med...

Skulle du kunna förklara...

Är det något du skulle vilja lägga till?

Bilaga 2

Personliga brev

Trosa 2013-03-05

Information om att medverka i en fältstudie.

Hej!

Jag heter Maria Hellqvist. Jag studerar på interkulturell lärarutbildning mot förskola, kombinationsutbildning sista terminen vid Södertörns högskola. I och med detta har jag påbörjat mitt examensarbete. Mitt syfte är att undersöka hur förskollärare resonerar kring barns lek och lekens betydelse för barns sociala utveckling och lärande. Jag vill också undersöka hur pedagogerna ser på miljön för barns lek i verksamheten.

Som metod att genomföra denna studie har jag valt att intervjua . Jag har endast tid till att genomföra intervju, dels för att materialet inte ska bli allt för stort och att uppgiften är tidsbegränsad. Intervjun kommer att ske på avtalad plats och tid. Dessutom behöver jag ta en ljudupptagning av intervjun för att sedan analysera, skriva ner och tolka den.

Givetvis är det helt frivilligt för dig som intervjuobjekt att delta, det är inget tvång alls. Den information som jag samlar in kommer endast att användas för forskningsändamål och kommer att behandlas strikt och konfidentiell enligt forskningsetiska principer. Det innebär at jag kommer fingera ditt namn, avdelningsnamnet och förskolans namn.

Tack på förhand

Maria Hellqvist

Lärarstudent vid Södertörns högskola i Huddinge

Vid eventuella frågor, ring eller mejla mig.

Tfn: 070-2031985

E-mail: maria.hellqvist@telia.com

Handledare:

Natalia Karlsson

Södertälje 2013-03-05
Information om att medverka i en fältstudie.

Hej!

Jag heter Eva Tasel. Jag studerar på interkulturell lärarutbildning mot förskola, kombinationsutbildning sista terminen vid Södertörns högskola. I och med detta har jag påbörjat mitt examensarbete. Mitt syfte är att undersöka hur förskollärare resonerar kring barns lek och lekens betydelse för barns sociala utveckling och lärande. Jag vill också undersöka hur pedagogerna ser på miljön för barns lek i verksamheten.

Som metod att genomföra denna studie har jag valt att intervjua . Jag har endast tid till att genomföra intervju, dels för att materialet inte ska bli allt för stort och att uppgiften är tidsbegränsad. Intervjun kommer att ske på avtalad plats och tid. Dessutom behöver jag ta en ljudupptagning av intervjun för att sedan analysera, skriva ner och tolka den.

Givetvis är det helt frivilligt för dig som intervjuobjekt att delta, det är inget tvång alls. Den information som jag samlar in kommer endast att användas för forskningsändamål och kommer att behandlas strikt och konfidentiell enligt forskningsetiska principer. Det innebär at jag kommer fingera ditt namn, avdelningsnamnet och förskolans namn.

Tack på förhand

Eva Tasel
Lärarstudent vid Södertörns högskola i Huddinge
Vid eventuella frågor, ring eller mejla mig.
Tfn: 076-2689214
E-mail: eva_tasel@hotmail.com

Handledare:
Natalia Karlsson

Bilaga 3

Transkribering av resultat

På vilket sätt beaktar du som pedagog att lek och lärande hör ihop?

Britta:

Det hör ihop när vi i förskoleklassen arbetar med exempel bokstaven S, där vi bakar in leken i lärandet genom att sjunga om bokstaven, göra olika saker med S i en påse och att göra S med vår kropp. När det gäller matematik och språk finns den varje dag i vår vardag och där vi räknar, gör olika rörelser med vår kropp, använder konkret material, sjunger och använder musiken till att lära olika matematiska begrepp som fler, färre, högre, mindre osv.

Charlotta:

Lek och lärande går ihop och det kan jag vittna om i mina tidigare erfarenheter med äldre barn och lärande blir roligare. Leken och lärandet går hand i hand och när det blir lustfyllt blir det mycket roligare att lära sig. Pedagogers roll är byggda relationer med barn och då är leken en bra möjlighet för där kan man ha roligt och skratta tillsammans. Genom att man spelar spel och lägger pussel så får man in språk och matematik som i sin tur leder till lärandet.

Anna:

Finns det ingen lek så finns det heller inget lärande. Med det menar jag att man leker in matematiken och språket, där barnen använder sin kropp till att exempel göra bokstäver och siffror.

Siv:

Lek och lärande hör ihop, man leker sig till kunskap. Man leker när man lär.

Lena:

Lek är lärande, ”det man gör med kroppen fastnar i knoppen” (skratt)

Lina:

Finns inget lek så sker inget lärande.

Varför tycker du som pedagog att det är viktigt att delta i barns fria lek?

Britta:

Det är viktigt genom att när pedagogen är med kan man lära barn spelregler, att samarbeta med varandra, förebygga mot konflikter som kan ske när de ska spela spel eller i leken. Det är viktigt att barn lär sig samspel och att respektera varandras viljor och bestämma

tillsammans. Pedagoger som finns närvarande kan vägleda barn första terminen när de börjar hos oss och så småningom kan de leka mera fritt med varandra.

Charlotta:

Jag tycker det är viktigt för att pedagoger ska ha en relation med sina barn i så stor utsträckning som det går. I den fria leken har också pedagogerna möjlighet att kommunicera och samtala med barnen och det leder till ett lärande. Ibland kan det ske konflikter i den fria leken, så det är bra om den vuxne finns tillgänglig för barnen.

Anna:

Jag tycker inte alltid att barn behöver pedagogen i den fria leken, men det är bra att det finns en vuxen vid sidan av eller bredvid, för barnen behöver vägledning och hjälp med konflikter som kan uppstå vid lek. Den vuxne kan hjälpa till med olika konkret material som kan göra leken mer lustfylld.

Siv:

Får jag som pedagog vara med barnen i den fria leken då känner jag mig lycklig. Jag känner mig utvald, ett förtroende har skapats och då tycker barnen att jag passar in och uppfyller deras krav. Jag tycker att det alltid ska vara en vuxen i rummet där det förekommer fri lek. Som pedagog behöver jag inte alltid vara med men i alla fall närvara, för barn löser många konflikter själva.

Lena:

Det är inte alltid viktigt att jag som pedagog är med men det är viktigt att vara med om ett barn har svårt att komma med i leken och som inte riktigt har lekkoderna. Då är det bra om vi är med och visar och vägleder till en bra lek. Ibland märker vi att barnen inte vill ha oss med och då måste vi respektera detta och ta ett steg tillbaka och kanske bara observera.

Lina:

Jag tycker det är väldigt viktigt att vi är med och lyssnar på vad som föregår i leken. Ibland ett steg före, det är en balansgång, där man ibland är för snabb med att lägga sig i. Det är som om man förutsätter att barnet ska säga eller göra på ett speciellt sätt. Man ska vara delaktig med respekt för barnet i leken. Det är speciellt viktigt att vara med när barnen inte har lekkoderna eller språket, för plötsligt klipper ett av barnen till sin kompis.

Hur är du delaktig i barns lek?

Britta:

Jag är delaktig varje dag, exempel idag var jag domare när barnen spelade fotboll. Jag är delaktig när de spelar spel och när de behöver min hjälp eller när de bara vill berätta något

för mig. Jag visar intresse för barnen och lyssnar på dem och tar deras eget intresse på allvar.

Charlotta:

Jag är delaktig på så sätt att jag styr där det inte fungerar och lär dem spelreglerna och turtagning i leken. Jag hjälper barnen genom att erbjuda olika material åt dem och om de fastnar och inte kommer vidare i leken uppmuntrar jag dem till att göra på ett annat sätt. Jag finns till hands när de frågar mig något och jag lär de olika lekar som exempel bro bro breja... under hökens vingar kom...

Anna:

Jag uppmuntrar barnen och visar dem hur spelreglerna går till. Som just nu leker vi affär, där jag har visat barnen hur man gör skyltar och prislappar och sedan leker vi tillsammans. Att lyssna på barn och kunna se deras behov. Barn ska synas och få deras behov tillgodosedda och det kan de få i den fria leken.

Siv:

Vi kanske inte alltid är delaktiga i barnens lek men vi är alltid med barnen. Blir vi exempel bjudna på kaffe så dricker vi det... Våra barn är nu inne i en lek, leker och leker och då är vi där och hjälper till med på och avklädning av dockor.

Lena:

Jag är med om barnen tillåter det och det visar sig om de vill ha med en eller inte. Man får en blick om att ta ett steg bakåt, eller så slutar leken. Sen tycker jag att vi har som uppgift att inte störa leken för mycket.

Lina:

Jag försöker hela tiden vara med och stötta, hjälpa barnen att förstå och vägleda dem på något vis. Ge barnen orden, bekräfta och benämna det de säger. Vi har ett till treavdelning och har inte några direkta lekgrupper, utan vi delar upp barnen efter deras utveckling och behov.

Vad betyder ordet lek för dig?

Britta:

Det betyder samarbete, glädje, respekt och lärande. Man är aldrig för gammal för att leka och vi pedagoger tycker jag ska bjuda på oss själva genom att visa barn att vi också kan leka fast vi är vuxna.

Charlotta:

Det betyder allt annat förutom att spela datorer. Det är något roligt man gör som nästan alla barn tycker om och det ska finnas stort utrymme och tid för lek. Leken för mig är både utbildande, mångfacetterat och har många nivåer, både inne och ute.

Anna:

Lek för mig är något som alla människor behöver, både små och stora. Det är ett slags lärande, där uppmuntran och fantasi behövs för att det ska bli roligt och lustfyllt. Av all lek lär man sig alltid något!

Siv:

Det betyder att man gör något lustfyllt, något man tycker om och blir glad av. Det kan också betyda att man tränar något som är jobbigt som man har varit med om, exempelvis om man varit och tagit spruta hos doktorn, då får även dockorna sprutor.

Lena:

Lek är lärande för barn, den är utvecklande på alla plan. Den är motorisk, känslomässig och social.

Lina:

Mycket är skapande, barnen har ett slags flöde i sig som vi vuxna tappar ibland. Det är så mycket med språk, matematik, natur och teknik i förskolan idag. Vi måste låta barnen få använda sin fantasi mer och inte begränsas, de måste få bearbeta det dem är med om, både det roliga och det tråkiga.

Vad anser du som pedagog är av vikt för den styrda respektive fria leken för barns sociala utveckling och lärande?

Britta:

Det är av stor vikt att ha både frilek och styrd lek, de kompletterar varandra på så sätt att i den fria leken lär sig barnen samspel, turtagning, lyssna på varandra och olika roller, där barn kan använda sin fantasi och kreativitet. Pedagogerna får in lärandet i den styrda leken samtidigt som barnen lär sig att ta hänsyn till varandra, vänta på sin tur och lär sig nya lekar. Jag som pedagog bygger relationer med barn i den styrda/fria leken och att kunna bjuda på sig själv på barnens nivå är unikt i sig.

Charlotta:

I den fria leken kan barnen själva välja vad de vill leka med medan den styrda leken är mer genomtänkt av vuxna och med pedagogisk inriktning. Den fria leken kan man som pedagog gå in och se var den brister så att den kan förbättras. Att barn ska kunna lära sig samarbeta, det

är en bra träning som de kan lära sig i den styrda och i den fria leken. Att hitta ett gemensamt samarbete är viktigt och inte bara se till sig själv i leken som en del barn tyvärr gör.

Anna:

I den styrda leken kan pedagogen visa barnen vad som är rätt och fel. Att respektera varandra, vara lyhörda, vägleda och förklara lekens regler. Den vuxne lär dem olika lekar och hur barnen ska förhålla sig till varandra. Att uppmuntra dem till olika lekar, exempel rollerkar, där de lär sig turtagning.

Siv:

I den styrda leken kan jag som pedagog ta in en lek där jag anser att det behövs träning i. Om jag känner att inte barn kommer in i gruppen kan jag ha gruppstärkande lekar. Här kan man inte välja, utan alla är med. Det sociala utvecklandet och lärandet i den fria leken är jag med vid sidan om.

Lena:

Hos oss är det mycket fri lek, men vi har även vuxenstyrd lek och det kan vara allt från danser och sånger, till experiment, barnen behöver både och. Barnen måste få lära sig att de inte alltid får bestämma. Att de lär sig att ta instruktioner är en viktig del inför skolan.

Lina:

Det viktigaste i leken är det sociala samspelet, allt annat kan man träna sig till som att läsa och räkna. Det är färdigheten som tränas upp och har man inte det naturligt kan det bli svårt, vilket gör det viktigt att vi då arbetar med det. Att lära sig förhålla sig gruppen för samspelet med kompisarna lär de sig inte i hemmet på samma vis.

Vad har du för uppfattning av vad barn lär sig i leken?

Britta:

De lär sig språket, samarbete och turtagning i leken. Att lyssna och lära sig av varandra, respektera varandras åsikter, vilket leder till glädje och harmoni. Arbete med olika teman kommer in i barnens lek.

Charlotta:

Jag tycker det finns många aspekter, dels den sociala biten, att kommunicera med varandra och lära sig turtagning. När det gäller rent läromässigt så kommer språket in och grov – och finmotoriken.

Anna:

De lär sig samspel, samarbete och lyhördhet. Att ta ansvar över sitt handlande och beteende men även vad som är rätt och fel. Barn lär sig rollekar som de sen har nytta av i vuxenlivet.

Siv:

Turtagning, samförstånd, konfliktlösning och socialt samspel, men även rollindelning och att använda fantasin.

Lena:

Samspel, matematik och språk, turtagning och motorik. Leken är viktigast av allt på förskolan för barns lärande.

Lina:

Samspel, lyhördhet för varandra, hänsyn, kommunikation. Leken genomsyrar allt.

Vad är din roll som pedagog i barns lärande?

Britta:

Att finnas tillhands, stötta och uppmuntra till lärandet. Vara lyhörd inför vad de vill leka med och visa barnen respekt. Hjälpa dem med material som de behöver i sitt lärande. Att lärandet blir lustfyllt och lärorikt genom exempel rim och ramsor, sång, drama och teater.

Charlotta:

Det är att framförallt hitta vägar och kanaler för att se alla individer. Enligt läroplanen är det en vägledning att se till att barnen lär sig. Att även stötta och finnas tillhands för barnens lärande och utveckling.

Anna:

Att hjälpa dem i lärandet så att de utvecklas efter sin förmåga och att utvecklingen sker socialt och intellektuellt. Att stötta och uppmuntra till lärandet så att de utvecklas i grupp och individuellt.

Siv:

Först och främst är det att se till att leken fungerar. Att ge tid och utrymme och inte allt för många onödiga avbrott, som exempelvis samling. Barnen ska få leka färdigt, jag ska stötta och stimulera dem i leken.

Lena:

Vi ska ta tillvara på det barnen behöver och vill lära sig och samtidigt spinna vidare på det. Det är viktigt att leken inte stannar upp utan utvecklas, både i den styrda och fria leken. Vi leker fram kunskap som barnen själva bygger vidare på.

Lina:

Att finnas som stöttepelare, vägleda och finnas tillhands. Det är inte lätt att lära sig samspel, det måste barnen få hjälp att träna på.

Vad tror du leken har för betydelse för barns utveckling och lärande?**Britta:**

Leken är ett roligt sätt att utveckla sitt språk och lära sig respekt och turtagning. I förskoleklassen förekommer både inne – och utelekar. Barnen känner sig mer trygga med inneleken då de lättare hittar sin egen roll än när de är ute och har grupplekar med en pedagog som går in och leder.

Charlotta:

Att de lär sig att kommunicera med varandra, de får sociala färdigheter men även matematik och språk utvecklas.

Anna:

Leken är grunden för lärandet, där barnen får lära sig att lösa och hantera konflikter. Att lära sig samspel i tidig ålder är viktigt, annars kan barnen få det svårt i skolan.

Siv:

I leken lär de sig bearbeta vad de dagligen upplever, både roliga och tråkiga saker. Det sociala samspelet är av vikt för framtida relationer. Fantasien är även viktig, det man lär sig med kroppen fastnar i knoppen.

Lena:

Barn som inte leker kommer efter i det sociala samspelet men även motoriskt. Leken är A och O.

Lina:

Leken måste barnen få redan på förskolan, eftersom alla andra ämnesdelar får de i skolan. Vi ska väcka och inte släcka lust och intresse innan de börjar skolan.

På vilket sätt anser du att det finns hinder respektive vinster med att använda leken för barns lärande?

Britta:

Det är mer vinster än hinder eftersom de lär känna varandra och skapar relationer med varandra i leken. Ju mer lek, desto mer språkutveckling! Tiden är nog det största hindret, speciellt för dem barn som inte går på fritids.

Charlotta:

Vinster: språk, kommunikation, sociala koder och samspel med andra barn. Det är lätt att hitta lusten och nyfikenheten hos barn i den här åldern och de tycker det är roligt att leka. Det fastnar lättare när barn får lära sig praktisk kunskap. Hinder: att leken leder till negativa spiraler, blir destruktiva och våldsamma. Det är viktigt att pedagogen går in och hittar andra vägar i leken för barnen så att de blir mer positiva.

Anna:

I den styrda leken kan pedagogen visa barnen vad som är rätt och fel. Att respektera varandra, vägleda och förklara lekens regler. Att uppmuntra dem till olika lekar som exempel rollekar, där de lär sig turtagning.

Siv:

Vinsterna är att på ett lekfullt och lustfyllt sätt få med barnen på det man gör. Hinder kan vara att det är stora grupper, att det blir avbrott i leken genom att man måste äta eller byta blöjor.

Lena:

Jag anser att det endast finns vinster, ingen lek ingen utveckling hos barn.

Lina:

Hinder: stora barngrupper, vilket gör det svårt att förhålla sig till alla hela tiden. Att hela tiden behöva hitta en balansgång där leken får plats. När grupperna är stora delas barnen upp, vilket kan missgynna en del barn.

Hur främjar leken barns utveckling och lärande?

Britta:

De lär sig bokstäver, matematik och språk. Genom användandet av konkret material som exempel spel, pussel, memory, leg och klossar. Att även använda sig av sagopåsar, flanobilder och annat lekmaterial i barnens lek.

Charlotta:

Barn lär sig språk, olika begrepp, lär sig leva sig in i olika roller exempel att leka affär och olika yrken. De använder sina egna och andras erfarenheter i lekens värld. Med konkret material i leken lär de sig matematik, exempel geometriska former.

Anna:

De lär sig matematik, att använda konkret material och bokstäver stärker språket. De lär sig även genom visuella lekar än att alltid sker på ett abstrakt sätt.

Siv:

Genom leken lär sig barn alla färdigheter i det sociala livets vardag.

Lena:

Leken främjar barns utveckling och lärande på många sätt, leken är viktig i barns liv.

Lina:

Utan lek, inget lärande.

Anser du att lokalerna på din avdelning utnyttjas på ett optimalt sätt?

Britta:

Vi har anpassat olika miljöer för barnen, de behöver se olika saker i olika rum. I ett rum har vi skapande, i ett annat har vi bygglek och i en annan musik osv. Material ska finnas framme, barnen ska inte behöva fråga pedagogerna om vart allting finns. Miljön är A och O men tyvärr är vi mer begränsade i förskoleklass, då vi ofta bara har ett klassrum att vara i. På så sätt får vi dela byggrum och dockhörna med fritids.

Charlotta:

Vi försöker utnyttja alla utrymmen som finns till olika aktiviteter. Det finns mer som man vill göra men pga. resurser får man göra det bästa av situationen. Vi är begränsade till ett klassrum, därför blir det inte lika inspirerande som när man har fler utrymmen. Men det är ändå pedagogerna som ska inspirera och locka barn i leken.

Anna:

Vi försöker använda alla ytor men utrymmena är inte så stora, det skulle inte vara så dumt med lite fler rum. Jag menar exempel ett rum för skapande, ett annat för bygglek, dans, drama osv.

Siv:

Vi har valt att ha ett stort rum där barnen kan röra sig fritt. Vi har inte delat upp rum i rummet så att det ska begränsa barnen i leken. Det beror helt på vilken barngrupp man har, det gäller att anpassa efter behov.

Lena:

Vi ändrar utseende på miljön hela tiden. Vi försöker styra efter hur barnen leker och vad de leker. Just nu har vi bra lekmiljöer, för vi använder mindre grupper till våra barn när de leker. På så sätt främjar det de barn som har svårare att komma in i leken och samtidigt stärker det de barn som har lättare för att leka.

Lina:

Här är det lite speciellt, vi har ett rum som avdelning. Sen har vi en gemensam avdelning i mitten där vi äter mat. Det är två avdelningar som delar matrum.

Vad anser du som pedagog är av stor vikt kring barns lek och miljö på förskolan?

Britta:

Miljön är viktig för lärandet, när det finns material tillgängligt och det är anpassat efter deras ålder då får barnen möjlighet att utvecklas.

Charlotta:

Den ska vara fin, rolig och inspirerande för barn. Miljön ska väcka barns nyfikenhet till att vilja leka och att använda olika material som finns tillgänglig, exempel byggmaterial, lego, djur, utklädningskläder, tyger osv.

Anna:

Miljön ska utformas efter barnens lärande, det ska vara luftigt och isolerat så att de kan leka ostört. Med detta menar jag, ett rum för matematik, ett annat för skapande, sagor osv. Det ska finnas rätt material som exempel klossar, lego, geometriska former, decilitermått och olika volymer så barnen kan experimentera.

Siv:

Atmosfären och lekutrymme är viktigt. Barnen ska få använda det de ser, resten kan man ställa undan.

Lena:

Det ska finnas utmanande material för barnen så att de inspireras till lek. Miljön ska vara utforskande och få barnen intresserade, det handlar inte bara om leksaker.

Lina:

Det ska finnas lekro, så vi inte avbryter barnen. Inte avbryta hela tiden med samling, städning och fruktstund.

Hur tror du att miljön påverkar på barns lärande och lek?**Britta:**

Barn lär sig konstant och självklart påverkar miljön. Det ska finnas pedagogiska spel, pussel som exempel hör till matematik, språk och rytmik. Det leder till att barnen tycker det är roligt att komma till skolan. Om miljön är vacker så inspireras barn till att fantisera och leva sig in i lekvärlden.

Charlotta:

Det kan växla i perioder, det är inte helt avgörande men det är viktigt att man har olika smårum som exempel dockhörna. Det kan variera från år till år och det gäller som pedagog att anpassa miljön efter det. Förra året byggde barnen mycket.

Anna:

Miljön ska se inbjudande ut så att barnen tycker det är roligt att leka. I en lustfylld miljö kan barn stimuleras i deras fantasi, annars kan risken bli att de inte lockas till att leka.

Siv:

Det vi nu måste tänka på hela tiden är att allt ska dokumenteras och komma upp på väggarna. Personligen tycker jag att dokumentationer endast ska finnas i ett eller två rum och inte på hela avdelningen, det blir för rörigt.

Lena:

Miljön gör stort intryck på barnen. Ibland har man möblerat helt fel, vilket leder till att leken inte utvecklas. Är miljön bra så fastnar barnen ofta i en utvecklande lek.

Lina:

Är inte miljön inbjudande så blir det ingen lek som i sin tur leder till lärande. Det ska vara lätt tillgängligt med material som barnen får använda, det barnen inte får använda ska inte stå framme.

På vilket sätt anser du att det finns en möjlighet till förändring i lekmiljön efter barns behov?

Britta:

Vi försöker att tillgodose barns behov då en del tycker om att bygga med lego, medan andra leker med bilar, dockor, skapande, affär eller olika rollekar. Vi pedagoger har till uppgift att ge barnen verktyg i handen och erbjuda dem olika aktiviteter och skapa en bra och anpassad miljö. Att uppmuntra till nya aktiviteter och låta barn prova dessa i de olika miljöer, så att de inte fastnar vid en aktivitet.

Charlotta:

Vi har som uppdrag att tillgodose alla barns behov och vi är ofta begränsade till ett klassrum, men vi har skapat små hörnor där alla barn kan leka med det de själva tycker om. Pedagogerna försöker anpassa miljön efter vad barnen tycker om att leka med och det ska finnas material framme för dem.

Anna:

Vi har inte så mycket möjlighet till förändring, som exempel har vi ingen gymnastiksal så att barnen kan få ha olika rörelser och lekar. Vi har heller ingen ateljé. Tyvärr blir då allt inte anpassat till barnens behov.

Siv:

Man får ofta förändra, olika grupper behöver olika saker. Man måste vara lyhörd och känna av vad det är som behövs för att gruppen ska få det den behöver.

Lena:

Man måste se till den barngrupp man har. Att vara flexibel och lyhörd för barnen är ett måste.

Lina:

Det finns mycket man måste tänka på, exempel barn som inte kan språket behöver få hjälp av andra barn. Man måste även tänka på de barn som inte kan lekkoderna. Det ligger i vårt yrkeskunnande att det blir bra, så barnen får det bästa stödet och förutsättningarna.